

Handläggare
Karin Söderling
Telefon: 08 508 30121

Till
Kyrkogårdsnämnden 2017-12-13

Verksamhetsplan 2018 för Kyrkogårdsnämnden

Förslag till beslut

1. Kyrkogårdsnämnden godkänner föreliggande verksamhetsplan för 2018 och överlämnar den till kommunstyrelsen.
2. Kyrkogårdsnämnden beslutar om omslutningsändring om 2,2 mnkr.
3. Kyrkogårdsnämnden beslutar om ersättningar till församlingar som förvaltar allmänna begravningsplatser i enlighet med detta utlåtande.
4. Kyrkogårdsnämnden begär 2,0 mnkr ur central medelsreserv för trygghetsskapande åtgärder som avser ny belysning vid Sandsborgskyrkogården.

Mats Larsson
Förvaltningschef

Sammanfattning

Kyrkogårdsnämnden svarar för begravningsverksamheten i Stockholms stad samt vården och bevarandet av begravningsplatsernas kulturvärden. Dessa två uppdrag ska utföras inom ramen för begravningsavgiften. Effektivitet och resurshushållning präglar nämndens verksamhet. Under 2018 fortsätter satsningen på underhållet av stadens begravningsplatser.

Begravningsverksamheten utgör en viktig samhällsservice som präglas av en säker och tillförlitlig service med stor lyhördhet inför den enskildes behov. Världighet och respekt är ledord för verksamheten. Begravningsplatserna är trygga och vackra kulturmiljöer med höga naturvärden.

Begravningsplatserna ska också vara miljömässigt hållbara, välskötta, rofyllda miljöer med plats för eftertanke. Såväl begravningsplatser som kulturhistoriskt värdefulla byggnader

Kyrkogårdsnämnden

Box 9
12125 Stockholm-Globen
08 508 30121
08 50830100
karin.soderling@stockholm.se
stockholm.se

för begravningsändamål skall vara väl underhållna.
Tillgänglighetsanpassningar är prioriterade åtgärder.

Begravningsverksamheten präglas av hög medvetenhet kring aspekter som kan påverka miljön och det pågår ett strukturerat miljöarbete avseende utsläpp, resursförbrukning och vården och utvecklingen av biologiska värden.

Olika samverkansformer finns för att upprätthålla och utveckla det goda samarbetet med olika aktörer inom begravningsbranschen. Detta är en förutsättning för en bra service till anhöriga och besökare.

Nämnden ska tillmötesgå efterfrågan av en mångfald av gravskick. Planeringen för en ny begravningsplats på Järva fortsätter.

Ett särskilt åtagande för nämnden är Världsarvet Skogskyrkogården vars värden ska bevaras, vårdas och förmedlas.

Arbetsplatserna ska präglas av ett etiskt förhållningssätt.

Ekonomiska förutsättningar

Kyrkogårdsnämndens verksamhet är i ekonomisk balans. Begravningsverksamheten finansieras genom begravningsavgiften som fastställs av kommunfullmäktige. Begravningsavgiften år 2018 är oförändrad 7,5 öre. Över- och underskott ska i sin helhet balanseras till nästkommande budgetår i en begravningsfond.

Budgeten för 2018 är i stort oförändrad jämfört med 2017. Eftersom en större andel underhållsåtgärder ska bokföras som investeringar har investeringsbudgeten utökats med 10 mnkr. Driftbudgeten har på motsvarande sätt minskats med 10 mnkr. Utöver nämndens budget finns 2,0 mnkr för feriearbeten och handledning av feriearbetare avsatta i central medelsreserv till kyrkogårdsnämnden. I budgeten avsätts 11,1 mnkr för bidrag till Gustav Vasa och Högalids församling för renoveringar och tillgänglighetsanpassningar av deras kolumbarier.

Investeringsbudgeten för 2018 är 66,0 mnkr. varav 46 mnkr är avsatta för specifika projekt; Järva begravningsplats, investering i en ny begravningsanläggning på Skogskyrkogården, byggnation av kistgravkvarter vid Räcksta

begravningsplats. Övriga 20 mnkr fördelas av nämnden till angelägna investeringar.

Serviceverksamheten, som innebär att erbjuda skötsel av gravplatser till gravrättsinnehavarna, ska vara självfinansierad.

Mål för verksamheten

Kyrkogårdsförvaltningens verksamhetsplan 2018 utgår från den av kommunfullmäktige antagna budgeten och de mål, indikatorer och aktiviteter som fastslagits där. Stadens vision 2040 "Ett Stockholm för alla" är vägledande för verksamhetsplaneringen. Därutöver föreslår förvaltningen att nämnden antar egna nämndmål samt ett antal indikatorer och aktiviteter. Staden integrerade ledningssystem (ILS) används för verksamhetsplanering och uppföljning av verksamheten.

Underhåll av anläggningar med mera

Budgeten ger förutsättningar för fortsatta satsningar på underhållet av begravningsplatser, kulturhistoriskt intressanta byggnader för begravningsändamål, samt verka för att kultur- och naturmiljöer på begravningsplatser bevaras och utvecklas som grönytesresurs i stadsmiljön. Förstärkt bemanning vid Skogskyrkogården och vid enhet Sydvästs begravningsplatser ska öka kvalitet på skötseln vid dessa anläggningar. Dessutom utökas antalet bokningsbara tider för gravsättning av urna på Skogskyrkogården.

Det är angeläget att underhållet av anläggningarna följer en långsiktig planering. Kyrkogårdsnämnden har i samband med beslut om "Underlag för budget 2018 med inriktning 2019 och 2020" redovisat prioriteringar avseende underhållsåtgärder. Dessa prioriteringar kvarstår. Under år 2018 genomförs följande åtgärder m m:

- Upprustning och tillgänglighetsanpassning av servicestationer för allmänheten på Skogskyrkogården och Norra begravningsplatsen.
- Tillbyggnad av vagnslider för maskinpark och ny miljöstation samt ombyggnad av bränslehanteringen vid kvarter 21 Skogskyrkogården, sista etappen i pågående projekt.
- Fortsatt underhåll av Skogskyrkogårdens 3,6 km långa mur.

- Fortsatt arbete med att byta begravningsanläggning vid Skogskyrkogården.
- Fortsatta beläggningsarbeten på Skogskyrkogården och övriga begravningsplatser.
- Renovering av materialgårdstak vid Råcksta begravningsplats.
- Byte av krematorie- och processutrustning vid Råcksta krematorium
- Fortsatta murarbeten på Spånga kyrkogård.
- Underhållsåtgärder av murar och terrasser samt renovering av smyckningsplats vid minneslund på Brännkyrka kyrkogård.
- Återplantering av häckar och renovering av det gröna kulturarvet på Norra begravningsplatsen.
- Återplanteringar vid Skogskyrkogården
- Fortsatta energieffektiviseringar vid bland annat följande fastigheter: Bromma kyrkogårds ekonomibyggnad, Strandkyrkogårdens ekonomibyggnad (solceller).
- Byte av belysningsarmatur på Strandkyrkogården.
- Ny belysning vid Sandsborgskyrkogården.
- Renovering av gamla gravmonument av kulturhistoriskt intresse på Norra begravningsplatsen.
- Upprustning av personalutrymmen på flera olika arbetsplatser, bland annat Hässelby begravningsplats.
- Installation av elektroniskt styr- och fastighetsövervakningssystem.
- Anläggning av gravkvarter för kistgravar vid Norra begravningsplatsen.
- Tillgänglighetsåtgärder enligt åtgärdslista i dialog med funktionshindersrådet.

Under 2018 fortsätter arbetet med säkerhetskontroll av gravstenar.

Medel avsätts för en höjd ambitionsnivå kring kommunikationsinsatser.

För att möta en efterfrågan på nya gravskick som askgravplatser och askgravlundar planeras för nya anläggningar vid några av begravningsplatserna.

Planering för en ny begravningsplats vid Järva fortsätter och genomförandebeslut beräknas fattas under 2018.

Arbetet med att utveckla Strandkyrkogården fortsätter. En ceremonilokal på Strandkyrkogården utreds och projekteras.

Artrikedomen ska säkras och stärkas och trädbestånden förnygras på begravningsplatserna. Smittsamma trädskjukdomar hotar begravningsplatsernas kulturvärden och kommer fortsatt att bekämpas bl a genom vaccinering mot almsjuka.

Skogskrematoriet inklusive de tre kapellen (Tron, Hoppet och Heliga korset) står inför en genomgripande renovering på Skogskyrkogården. Under 2018 fattas inriktningsbeslut för hur detta arbete ska genomföras.

Säkerhetsarbetet har högsta prioritet. Det gäller särskilt vid stadens båda krematorier samt vid bisättningslokalerna.

Miljöarbetet utgår från stadens miljöprogram 2016-2019. Fokus kommer att läggas på åtgärder mot buller, hållbar energianvändning, hållbar mark- och vattenanvändning samt källsortering av avfall.

Världsarvet Skogskyrkogården

Nämnden har ett särskilt ansvar att förvalta stadens enda världsarv Skogskyrkogården som sedan 1994 finns upptagen på UNESCO:s lista över kultur- och naturarv som är så värdefulla att de anses vara en angelägenhet för hela mänskligheten. De objekt som en gång kommit med på världsarvslistan garanteras skydd och vård för all framtid.

Avtal finns mellan kyrkogårdsnämnden och kulturnämnden/Stockholms stadsmuseum som sköter besöksverksamheten vid världsarvet. ”Skogskyrkogårdens dag” med öppna kapell, visningar mm genomförs den 5 maj. Förvaltningsplanen för världsarvet ska fortsatt implementeras och följas upp under året. I enlighet med UNESCO:s riktlinjer ska varje världsarv ha väl definierade gränser och buffertzoner. Världsarvet Skogskyrkogårdens gränsdragning och buffertzona utreds av stadsledningskontoret på uppdrag av kommunstyrelsen.

Bakgrund

Kyrkogårdsnämndens verksamhetsplan för 2018 har utarbetats utifrån stadens regler för ekonomisk förvaltning och följer stadens anvisningar. Verksamhetsplanen tas fram med utgångspunkt från kommunfullmäktiges (KF:s) budget,

KF:s inriktningsmål, KF:s mål för verksamhetsområdet samt nämndens egna mål.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom förvaltningsledningen och behandlats i förvaltningsgrupp 2017-12-05.

Inledning

Nämnden redogör i verksamhetsplan för 2018 hur verksamheten planeras under året med utgångspunkt från KF:s budget och målbeskrivningar. Vision 2040 "Ett Stockholm för alla" är den gemensamma långsiktiga visionen för hur staden ska utvecklas. I ovanstående sammanfattning redovisas nämndens uppdrag och 2018 års ekonomiska förutsättningar. Vidare görs en redovisning över vilka insatser som är prioriterade under året.

Samverkan med andra nämnder

I förvaltningen av världsarvet Skogskyrkogården finns ett samarbete med framför allt kulturnämnden. Stockholms stadsmuseum (SSM) sköter på nämndens uppdrag besöksverksamheten vid världsarvet. Därutöver köper nämnden antikvarisk kompetens från SSM vid förvaltningen av kyrkogårdarna, bland annat genom att SSM är behjälplig med att ta fram vård- och underhållsplaner. I Skogskyrkogårdens världsarvsråd finns förutom SSM, representation från trafikkontoret (stadsträdgårdsmästaren) och Stadsbyggnadskontoret (stadsarkitekten). Samverkan sker med trafikkontoret i anordnande av Skogskyrkogårdens dag. Därutöver söks samarbete med trafikinämnden avseende hantering av smittsamma trädsvjukdomar.

Samverkan sker med servicenämnden avseende ekonomi, upphandling och lönehantering.

Nämnden har ingen egen kommunikatör utan denna funktion köps från Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd.

Samverkan sker med arbetsmarknadsnämnden genom att erbjuda platser för personer som står långt från arbetsmarknaden, exempelvis förmedling av platser till Jobbtorg.

Avseende det trygghetsskapande arbetet kommer kontakter att sökas med berörda stadsdelsnämnders brottsförebyggande råd. Exempelvis gäller detta Skarpnäck, Enskede-Årsta-Vantörs och Farstas brottsförebyggande råd när det handlar om tryggheten på Skogskyrkogården och Sandsborgskyrkogården.

I arbetet med den nya begravningsplatsen på Järvafältet söks kontakter med Spånga-Tenstas och Rinkeby-Kistas stadsdelsnämnder samt Utbildningsförvaltningen avseende anläggande av ett barnperspektiv vid planeringen samt hur projektet kan bidra till arbetet med de lokala utvecklingsplanerna.

KF:s inriktningsmål:

1. Ett Stockholm som håller samman

Stadens begravningsplatser ska upplevas som rofyllda, vackra, trygga och tillgängliga. Verksamheten ska präglas av tillförlitlighet och hög säkerhet. Under 2018 fortsätter arbetet med underhållet av anläggningarna och att förbättra säkerheten.

Nämnden utvecklar och anpassar begravningsplatserna för att möta den enskildes behov. Nya kistgravkvarter planeras vid Räcksta begravningsplats och på Järvafältet fortsätter planeringen för en ny begravningsplats som ska täcka mer långsiktiga behov av gravplatser

Stockholms begravningsplatser är rika kulturmiljöer som också är viktiga besöksmål.

Skogskyrkogården är sedan 1994 uppsatt på Unesco:s världsarvslista. Vården och underhållet av kulturvärdena är fortsatt ett prioriterat uppdrag. Förmedlingen och tillgängliggörandet av världsarvet Skogskyrkogården görs i samarbete med Stockholms stadsmuseum.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.3 Stockholm är en stad med levande och trygga stadsdelar

Stadens begravningsplatser ska upplevas som rofyllda, vackra, trygga och tillgängliga. Verksamheten ska präglas av tillförlitlighet och hög säkerhet. Under 2018 fortsätter arbetet med underhållet av anläggningarna och med att förbättra säkerheten.

Nämndmål:

Begravningsverksamheten präglas av tillförlitlighet och hög säkerhet. Stadens begravningsplatser upplevs som trygga och säkra.

Beskrivning

Basen för förvaltningens säkerhetsarbete är tillförlitliga och säkra rutiner vid beställningar, kremationer, förvaring av kistor med stoft och urnor samt vid utlämning av urnor.

Krematorieverksamheten präglas av hög säkerhet och god arbetsmiljö. Vid Råcksta krematorium, Nya Krematoriet/Skogskrematoriet och vid kylhuset på Norra begravningsplatsen finns kylda utrymmen för förvaring av kistor med stoft. In- och utpassering sker här med ett anpassat digitaliserade säkerhetssystem. Anläggningarna är kameraövervakade. Säkerhetsrutiner finns också för förvaring av urnor. Alla arbetsplatser genomgår regelbundet utbildningar i brandskydd och hjärt-och lungräddning.

Säkerheten på begravningsplatserna har hög prioritet. Grävning av gravar sker på ett arbetsmiljömässigt säkert sätt och det finns branschrekommendationer som är vägledande för hur arbetet ska genomföras. Gravstenssäkerheten är ytterst gravrättsinnehavarens ansvar men kyrkogårdsförvaltningen har tillsyn över gravstenssäkerheten. Särskild personal avdelas för att följa upp gravstenssäkerheten.

Kvinnor upplever begravningsplatserna som något mer otrygga jämfört med män. Åtgärder genomförs som ökar tryggheten, exempelvis förbättrad belysning, röjning av buskar och sänkning av häckar. Hög skötselnivå, god vinterväghållning, snabb sanering av klotter och åtgärdande av annan skadegörelse samt åtgärder för att förhindra brott ska ge besökarna en trygg och säker miljö. Stölder på begravningsplatserna är dock ett återkommande problem. Vaktbolag ronderar vid de större begravningsplatserna och det finns möjlighet att utöka ronderingen om behov uppstår. Samverkan söks med närpolisen kring åtgärder som kan vidtas för att hindra fortsatta stölder.

Under 2018 utreds ny belysning vid Sandsborgskyrkogården. Särskilda investeringsmedel för trygghetsskapande åtgärder söks för finansiering av detta projekt.

Förväntat resultat

Att inga incidenter, allvarliga avvikelser eller olyckor sker inom verksamheten. ska uppleva begravningsplatserna som trygga och säkra. Att inga skillnader utifrån kön ska finnas för upplevelsen av tryggheten på begravningsplatserna.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
♀ Andel besökare som upplever att Stockholms begravningsplatser är trygga	85%		År

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Brandskydd kapell	2016-01-01	2019-06-30
Byte av belysningsarmaturer på Strandkyrkogården	2015-01-01	2018-12-31
Implementering av ny teknisk plattform för administration av beställningar, gravupplåtelse mm.	2015-01-01	2019-12-31
Säkerhetsbesiktning av gravstenar	2015-01-01	2019-12-31
Utredning, projektering och byggnation av ny belysning vid Sandsborgskyrkogården	2018-01-01	2019-12-31

Nämndmål:

Stadens begravningsplatser är vackra och rofyllda kulturmiljöer med höga naturvärden.

Beskrivning

Stadens begravningsplatser och kyrkogårdar utgör viktiga gröna lungor i stadsmiljön. De är värdiga och rofyllda platser för den enskilde besökaren. Under 2018 fortsätter arbetet med att ta fram vård- och underhållsplaner som också inkluderar de gröna kulturvärdena.

Trädvårdsinsatser, återplanteringar och häckrenoveringar, bland annat utbyte av thujahäckar vid Norra begravningsplatsen fortsätter. I framtagande av skötselplaner och i skötseln av grönytor ska främjande av biotopvärden särskilt uppmärksammas. Ett program för att förbättra ljudmiljön håller på att tas fram. Samråd med trafikkontoret och miljöförvaltningen fortsätter för att om möjligt hitta lösningar för att minska trafikbullret på stadens begravningsplatser. När maskiner byts ut ska också bulleraspekterna vägas in.

Förväntat resultat

Begravningsplatserna är uppskattade besöksmål. Den biologiska mångfalden ska öka. Bullret ska minska.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
♀ Andel besökare som upplever Stockholms begravningsplatser som rofyllda	90%		År
♀ Andel besökare som upplever Stockholms begravningsplatser som välskötta	85%		År

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Byte av bevattningsanläggning vid Skogskyrkogården	2015-01-01	2018-12-31
Byte av Thujahäckar vid Norra begravningsplatsen	2015-01-01	2020-12-31
Renovering och recirkulation av vatten vid "gråtande muren" vid Skogskyrkogårdens entré.	2018-01-01	2020-12-31
Åtgärdsplan buller	2015-01-01	2018-12-31

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.4 Stockholm är en stad med högt bostadsbyggande där alla kan bo

Nämnden utvecklar och anpassar begravningsplatserna för att möta den enskildes behov. Nya kistgravkvarter planeras vid Råcksta begravningsplats. På Järvafältet fortsätter planeringen för en ny begravningsplats. Denna utbyggnad ska täcka mer långsiktiga behov av gravplatser.

Nämndmål:

Begravningsverksamheten präglas av god service och lyhördhet för den enskildes behov.

Beskrivning

Hög tillgänglighet och lyhördhet för den enskildes behov präglar begravningsverksamheten. Tillgången till ceremonilokaler och tider för gravsättning anpassas efter behoven. Nämnden erbjuder också ett stort utbud av olika typer av planteringsavtal och gravskötsel.

Begravningsverksamheten omfattar alla stockholmare, oavsett etnisk tillhörighet, religiös eller annan bakgrund. Stadens begravningsplatser präglas därför av en stor variation av gravskick, gravplatser och anpassningar till olika begravnings seder mm. Så långt det är möjligt anpassas stadens kapell till ceremonier enligt olika trosinriktningar och borgerliga förrättningar.

Stockholmare har även möjlighet att gravsättas på andra platser i Sverige. På samma sätt har även icke stockholmare möjlighet att i mån av plats gravsättas på stadens begravningsplatser. Behovet av ytterligare gravskick utreds och på Skogskyrkogården byggs en ny askgravlund och askgravplatser.

Strandkyrkogården ligger i ett naturskönt område men utnyttjas i liten grad för gravsättningar. En plan för utveckling av Strandkyrkogården har tagits fram. Under 2018 fortsätter detta arbete samtidigt som planering och projektering för en ceremonilokal på Strandkyrkogården fortsätter.

Förväntat resultat

Nämnden tillhandahåller god service och en mångfald av gravskick.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Omplanering av kv 15B på Norra begravningsplatsen	2014-01-01	2019-12-31
Plan för utveckling av Strandkyrkogården	2017-01-01	2019-12-31
Planering och byggnation av en ceremonilokal på Strandkyrkogården	2018-01-01	2019-12-31
Utvidgning av kvarter 14E på Norra begravningsplatsen	2018-01-01	2019-12-31

Nämndmål:

Stockholmarna ska erbjudas en mångfald av gravskick

Beskrivning

Runt Järvafältet bor drygt 60 000 människor och de representerar en mångfald av kulturer som också efterfrågar olika gravskick utifrån olika trosuppfattningar. Den nya begravningsplatsen på Järvafältet ska ge utrymme för dessa behov samtidigt som den ska ta

hänsyn till kulturresevatets värden. Planeringen har pågått sedan 2008 och under 2018 förväntas att detaljplanen vinner laga kraft och att genomförandebeslut kan tas i kyrkogårdsnämnd och i kommunfullmäktige.

Religiösa och kulturella traditioner ställer särskilda krav på utformningen av gravmark. Inom muslimsk tradition efterfrågas gravsättning på orörd mark, där det tidigare inte skett någon gravsättning. All orörd gravmark i västra Stockholm har tagits i bruk och muslimska gravsättningar hänvisas därför till Strandkyrkogården i södra Stockholm. Förvaltningen fortsätter att under 2018 projektera för nya kistgravar för bland annat muslimer på Räcksta begravningsplats. Genomförda vattenutredningar visar att markförhållandena inte är idealiska och en känslig recipient, Räcksta träsk ligger inom avrinningsområdet. Tillståndsprövningar görs innan genomförande. Det förslag till att hantera drän- och dagvatten med utskifte av förorenade massor har kostnadsberäknats till 20 mnkr. Projektet beräknas ha en genomförandetid på två år. Ett sådant kistgravkvarter kommer dock inte lösa det långsiktiga behovet av kistgravar i västerort utan får ses som ett komplement till den planerade begravningsplatsen på Järvafältet.

Förväntat resultat

Ökat utbud av service genom nyanläggningar vid befintliga begravningsplatser.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Byggnation av begravningsplats på Järva friområde	2008-01-01	2021-12-31
Nya kistgravkvarter på Räcksta begravningsplats	2006-01-01	2019-12-31

KF:s mål för verksamhetsområdet:

1.6 Alla stockholmare har nära till kultur och eget skapande

Stockholms begravningsplatser är rika kulturmiljöer som också är viktiga besöksmål. Skogskyrkogården är sedan 1994 uppsatt på Unesco:s världsarvslista. Vården och underhållet av kulturvärdena är ett fortsatt prioriterat uppdrag. Förmedlingen och tillgängliggörandet av världsarvet Skogskyrkogården görs i samarbete med Stockholms stadsmuseum.

Nämndmål:

Kulturarvet på stadens begravningsplatser ska bevaras, vårdas och synliggöras

Beskrivning

Efter drygt 70 år är det angeläget att planera för en renovering av Skogskrematoriet inklusive kapell. Krematorieverksamheten har flyttat till Nya krematoriet på Skogskyrkogården. Kylrum, kisthissar etc. skall dock användas som tidigare. En förstudie och en konsekvensanalys har genomförts med teknisk och antikvarisk expertis som gett svar på underhållsbehov, antikvarisk metodik, logistik och tidplan. Ett inriktningsbeslut inför fortsatt projektering tas av KN 2018.

En kulturhistorisk inventering av gravvårdar vid stadens begravningsplatser pågår och en värdering av materialet med förslag till bevarandeplan kommer så småningom att överlämnas

till Länsstyrelsen för ställningstagande. Renovering av gamla gravmonument, staket och gjutjärnsdetaljer sker framför allt vid Norra begravningsplatsen.

Vård- och underhållsplaner ska tas fram för samtliga begravningsplatser. Färdiga planer finns för Sandsborgskyrkogården och Galärvarvskyrkogården. Vård- och underhållsplan för Spånga kyrkogård är klar under 2018. Arbetet fortsätter med Hässelby begravningsplats och Brännkyrka kyrkogård. Därefter blir det aktuellt med planer för Bromma kyrkogård och Västberga begravningsplats.

Renovering av trappor och murar har hög prioritet under året. Vid Spånga och Brännkyrka kyrkogårdar fortsätter renoveringsarbeten av kyrkogårdsmurar och stödmurar. På Skogskyrkogården fortsätter arbetet med ca 1 km av Skogskyrkogårdens 3,6 km långa bogårdsmur som kommer att renoveras och få ny kröntäckning.

Samarbetet med Stockholms Stadsmuseum fortsätter, både vad gäller antikvariskt stöd vid underhålls- och upprustningsprojekt samt genom att muséet fortsätter att anordna visningsverksamhet, både vid världsarvet Skogskyrkogården och vid Norra begravningsplatsen.

Artregistret är ett verktyg som hjälper till med katalogisering och prioritering av trädvårdsinsatser under året. Under 2018 kommer fortsatt bekämpning av almsjuka att prioriteras. Brännkyrka kyrkogård och Norra begravningsplatsen är särskilt drabbade. Vaccinering prövas som metod för att förhindra spridning bland annat på almar på Norra begravningsplatsen. Ett fördjupat samarbete är önskvärt med stadens trädansvariga och Solna stad för att göra gemensamma insatser mot almsjukan och andra trädskjukdomar.

Allhelgonahelgen, Julafton, Mors och Fars dag är dagar där antalet besökare är stort på begravningsplatserna. Vid allhelgonahelgen beräknas ca 150 000 besökare vid begravningsplatserna och då planeras för sedvanliga aktiviteter med öppna kapell, musik i kapellen och personal på plats som kan svara på frågor och hjälpa anhöriga med att hitta graven.

Förväntat resultat

Ett vårdat, mer tillgängligt och mer attraktivt kulturarv

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Framtagande av vård- och underhållsplaner	2016-01-01	2019-12-31
Projektering av renovering av krematoriekapellen på Skogskyrkogården	2018-01-01	2019-12-31
Renovering av gravvårdar med kulturhistoriskt värde	2015-01-01	2019-12-31
Trädförnyringar och annan vegetation	2016-01-01	2020-12-31
Upprustning av murar vid Spånga kyrkogård.	2015-01-01	2018-12-31
Upprustning av Skogskyrkogårdens mur	2013-04-30	2019-12-31
Upprustning av smyckningsplats minneslund vid Brännkyrka kyrkogård	2016-01-01	2018-12-31

Nämndmål:

Världsarvet Skogskyrkogårdens värden ska förvaltas och förmedlas

Beskrivning

Skogskyrkogården är sedan 1994 ett UNESCO-världsarv som ska skyddas, bevaras, levandegöras och överlämnas till kommande generationer. Dess unika status och kulturmiljö förvaltas utifrån en framtagen förvaltningsplan. I Världsarvsrådet ingår representanter från kyrkogårdsförvaltningen, länsstyrelsen, Stockholms stadsmuseum, stadsträdgårdsmästaren och stadsarkitekten. UNESCO har efterfrågat ett tydliggörande av världsarvets buffertzoner. Eftersom buffertzoner saknas i formell mening har stadsledningskontoret tagit på sig uppdraget att utreda gränser och buffertzoner. Det är sedan kommunstyrelsen som fattar beslut i frågan inför vidare beredning av Riksantikvarieämbetet för överlämnande till UNESCO för beslut.

Under 2018 fortsätter arbetet med att ta fram ett antal indikatorer som bättre ska följa upp världsarvets autenticitet och integritet. Implementeringen av förvaltningsplanen ska också följas upp av världsarvsrådet. Ett viktigt arbete med värden av världsarvet är regenereringen av tallbeståndet och annat växtmaterial på Skogskyrkogården.

Världsarvet bidrar i hög grad till besöksnäringen i Stockholm. Att Stockholmare känner till "sitt" världsarv är en viktig del i UNESCO:s strävanden att medvetandegöra världsarven - både ur ett lokalt och globalt perspektiv. Ett barn- och ungdomsperspektiv ska också finnas. Stockholms stadsmuseum sköter visningsverksamheten vid Skogskyrkogården på uppdrag av kyrkogårdsnämnden. Särskilda barnvisningar erbjuds till skolorna.

Världsarvet Skogskyrkogården är tillgängligt för besökare genom allmänna och bokningsbara visningar och ett säsongsöppet Visitors Center. Webbplatsen. www.skogskyrkogarden.se stödjer besökare och intresserade innan, under och efter besöket. Den hjälper till vidare kunskap och erbjuder kartguider på åtta språk. Audioguider har tagits fram för att förbättra tillgängligheten och kunskapen om världsarvet.

FN-dagen den 24 oktober kommer att uppmärksammas med evenemang som syftar till att uppmärksamma världsarvet i en internationell kontext.

Tillsammans med trafikkontoret genomförs "Skogskyrkogårdens dag" den 5 maj 2018. Då erbjuds bland annat öppna visningar av kapell och landskap.

Förväntat resultat

Tydliggörande av gränsdragningar och buffertzoner. Ökad medvetenhet om världsarvet och dess värden. Ett tillgängligt och uthålligt besöksmål i Stockholm.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
♀ Andel stockholmare som känner till att Skogskyrkogården är ett världsarv	70%		År
Ökning av antalet besökare på världsarvets Skogskyrkogårdens hemsida	5 %		År

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
FN-dagen 24 oktober	2018-10-24	2018-10-24

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Genomförande av "Skogskyrkogårdens dag" 2018	2017-01-01	2018-05-05
Implementera ett program för hållbar turism i samverkan med Stockholms stadsmuseum	2015-01-01	2018-12-31
Utveckla indikatorer för världsarvsarbetet	2016-01-01	2018-09-30
Återplantering av tallbestånd och annat växtmaterial på Skogskyrkogården	1999-10-01	2025-11-30

KF:s inriktningsmål:

2. Ett klimatsmart Stockholm

Konverteringen till mer effektiva och miljöanpassade uppvärmningssystem fortsätter. Vid krematorierna fortsätter övergången till biogas istället för naturgas. Transporterna blir allt mer miljöanpassade. Att skapa en än mer giftfri miljö, vårda och utveckla den biologiska mångfalden och källsorteringen av avfall är en del i miljöarbetet.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.1 Energianvändningen är hållbar

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
 Köpt energi (GWh)	3,25 GWh	1785 GWh	År

Nämndmål:

Stockholms stad leder utvecklingen avseende miljökrav för krematorierna

Beskrivning

Krematorierna ska ha hög driftsäkerhet och utsläpp ska med god marginal understiga uppsatta riktvärden. Idag används fortfarande en del naturgas som bränsle vid förvaltningens krematorier. Gasleveranserna från Stockholm Gas till krematorierna består till nu till 75% av biogas. Från 2018 kommer enbart biogas användas som bränsle vid anläggningarna. Krematorie- och processutrustningen vid Räcksta krematorium byts ut för att ytterligare öka driftsäkerheten. Därutöver har det utretts hur överskottsvärmen från kremationsugnarna kan utnyttjas för egen värmeförsörjning vid Räcksta kapell och krematorium.

Förväntat resultat

Låga utsläpp och god energihushållning

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
Andel biobränsle i stadens krematorier	100 %		År

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Byte av bränsle från naturgas till biobränsle vid krematorierna	2016-01-01	2018-12-31
Utbyte av processutrustning vid Räcksta krematorium	2015-01-01	2019-12-31

Nämndmål:

Verksamheternas negativa miljöpåverkan ska minska

Beskrivning

Miljöarbetet fokuserar på åtgärder mot buller, på hållbar energianvändning, hållbar mark- och vattenanvändning samt återvinning av avfall. Energieffektiviseringar sker genom konvertering av uppvärmningssystem i eluppvärmda byggnader samt utbyte av belysningsarmaturer. Vid utbyte av fordon och maskiner ska miljöanpassade maskiner väljas. Allt fler elfordon och

arbetsmaskiner med eldrift ska eftersträvas. Gravrättsinnehavare med planteringsavtal erbjuds perennalternativ samt isbegonior och penséer odlade enligt KRAV:s principer. Begravningsplatserna har ofta ett rikt djur och växtliv med höga biotopvärden. Skötselplanerna på begravningsplatserna tar hänsyn till den tidigare genomförda biologiska inventeringen. Bland annat följs en särskild skötselplan för näckrosdammen på Skogskyrkogården som härbärgerar den större vattensalamandern. Bikupor finns på flera av begravningsplatserna.

Förväntat resultat

Minskade utsläpp, minskad energianvändning och ökad biologisk mångfald på begravningsplatserna.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
Antal laddstolpar för elfordon	6		År

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Införande av nytt avfallssorteringskoncept	2015-01-01	2019-12-31
Räcksta krematorium- konvertera till egen värmeförsörjning	2016-01-01	2019-12-31
Utbyte till LED ljuskällor inomhus och utomhus	2015-01-01	2018-12-31

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.2 Transporter i Stockholm är miljöanpassade

Nämnden har en bilpark med enbart miljöklassade fordon. Andelen elbilar ökar. Dialog förs med begravningsbyråerna om att transporter som utförs av dem, enligt överenskommelse med kyrkogårdsförvaltningen, bör miljöanpassas i allt högre grad.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
 Andel miljöbränsle i stadens etanol- och biogasfordon	85 %	85 %	Halvår

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.4 Stockholms kretslopp är resurseffektiva

Avfallssystemen från verksamheterna ses över och ambitionen är att minska mängden avfall och öka återvinningen. Exempelvis så komposteras allt trädgårdsavfall från begravningsplatserna och metalldelar efter kremation återvinns.

Nämndmål:

Resurseffektiv avfallshantering bidrar till att sluta kretslopp och till att minska negativ miljöpåverkan

Beskrivning

Kyrkogårdsnämnden har slutit avtal med det nederländska företaget Ortho Metals om att ta hand om och återvinna metalldelar som återstår efter kremering. Det ekonomiska överskottet från denna process lämnas till Allmänna arvsfonden.

Komposteringsanläggningar finns på Skogskyrkogården och på Norra begravningsplatsen, där trädgårdsavfall omvandlas till trädgårdsjord. Övriga kyrkogårdar lämnar trädgårdsavfall till externa kompostanläggningar. Flisning av ris görs av extern entreprenör. I framtiden kan det bli aktuellt att lämna trädgårdsavfall till stadens nyöppnade biokolanläggning i Högdalen. Där farligt avfall uppkommer inom kyrkogårdsförvaltningens verksamheter, så förs detta bort för behandling av transportörer med godkänd behörighet. Avfallssystemen på kyrkogårdarna ses över för att kunna ta hand om elektronikavfall från batteridrivna gravljus. Förvaltningen återanvänder kontorsmöbler där så är möjligt.

Förväntat resultat

Minskade utsläpp och ökad resursförbrukning

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
Andel återvunnen metall efter kremation	100%		År

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Medverka i stadens arbete med utveckling av biokol	2017-04-13	2018-12-31
Utveckla system för insamling av elektronikavfall	2017-04-13	2018-12-31

KF:s mål för verksamhetsområdet:

2.5 Stockholms miljö är giftfri

Ambitionen är att minska användningen av giftiga produkter och öka kunskapen om sådana måste användas. Kyrkogårdsförvaltningen använder exempelvis inte kemiska bekämpningsmedel eller konstgödsel vid grönskötseln av begravningsplatserna.

Nämndmål:

Nämnden har en säker kemikaliehantering som bidrar till minskad miljöpåverkan och minskar hälsorisker.

Beskrivning

Kyrkogårdsförvaltningen har medverkat i införandet av Chemsoft för uppföljning och minskning av miljö- och hälsofarliga ämnen. Två utbildningstillfällen har hållits för personal som administrerar de kemikalieinköp, som behövs i verksamheten. Fler utbildningar kommer att hållas efter behov.

Förvaltningen använder inga kemiska bekämpningsmedel eller konstgödsel vid grönskötseln av begravningsplatserna.

Förväntat resultat

Ökad kunskap om kemikaliernas miljöpåverkan. Minskning av miljö- och hälsofarliga ämnen.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Utbildning i Chemsoft vid behov	2017-04-20	2018-12-31

KF:s inriktningsmål:

3. Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

Olika samverkansformer har upparbetats för att upprätthålla och utveckla det goda samarbetet med olika aktörer inom begravningsbranschen. Detta är en förutsättning för en bra service till anhöriga och besökare. Nämnden tar emot praktikanter som befinner sig i utbildning, ett stort antal sommararbetande ungdomar samt erbjuder platser till personer som befinner sig utanför arbetsmarknaden. Effektivitet och resurshushållning präglar nämndens verksamhet.

Planerade och pågående digitaliseringsprojekt

Ett nytt digitaliserat administrativt system har introducerats och implementeringen fortsätter. Allt fler rutiner läggs in i systemet, exempelvis vid besiktning av gravar. Det pågår också ett arbete med att introducera elektronisk fakturering av förvaltningens tjänster.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.1 Stockholm är en världsledande kunskapsregion

Nämnden tillhandahåller lärlingsplatser för yrkesförlagd utbildning LIA (lärande i arbete).

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
 Antal tillhandahållna praktikplatser för högskolestuderande samt platser för verksamhetsförlagd utbildning	2	Tas fram av nämnden	Tertial

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.2 Stockholm är en företagsvänlig stad

Samverkan sker med olika entreprenörer inom begravningsbranschen och samverkan är också formaliserad i olika samrådsorgan.

Nämndmål:

Nämnden ska ha ett gott samarbete med företagare

Beskrivning

Nämndens verksamheter har ett tätt samarbete med olika entreprenörer inom begravningsbranschen, exempelvis begravningsbyråer, florister, entreprenörer inom stenindustrin, leverantörer av upphandlade tjänster mm. Höga krav ställs på att detta samarbete fungerar på ett bra sätt för att levererade tjänster ska ha hög kvalitet och så att misstag undviks. Olika samrådsorgan finns, BESK-gruppen med representanter från begravningsbyråbranschen och förvaltningen, Transportgruppen med aktörer som utför transporter av avlidna samt OAA (Omhändertagande av avlidna) tillsammans med bland annat Stockholms läns landsting och begravningsbyråbranschen. Förvaltningen arbetar med implementeringen av förbättrade webb- och informationslösningar som ska ge snabbare och säkrare handläggning vid beställningar av tjänster.

Förväntat resultat

Att levererade tjänster ska ha hög kvalitet och att inga avvikelser sker. Att ge förutsättningar för att tiden mellan dödsfall och begravning minskar.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
Andel begravningsentreprenörer som bokar via webb-Aveny (tidigare Grabo)	45 %		År

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.3 Fler jobbar, har trygga anställningar och försörjer sig själva

Nämnden erbjuder personer som står långt ifrån arbetsmarknaden praktikplatser. Handledningen av feriearbetande ungdomar kommer att förstärkas under 2018.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
 Antal praktiktillfällen som genomförs inom stadens verksamheter av de aspiranter som Jobbtorg Stockholm matchar	5 st	500 st	Tertial
 Antal tillhandahållna platser för feriejobb	116 st	9 000 st	Tertial
 Antal tillhandahållna platser för Stockholmsjobb	2 st	1 000 st	Tertial
 Antal ungdomar som fått feriejobb i stadens regi	116 st	9 000 st	Tertial

Nämndmål:

Nämnden ska bidra till ökad sysselsättning genom att erbjuda praktik till personer som står långt från arbetsmarknaden

Beskrivning

Nämnden kommer fortsatt att bidra till ökad sysselsättning genom att erbjuda praktikplatser till aspiranter från Jobbtorg samt till andra personer, exempelvis personer med funktionsnedsättning, som står utanför arbetsmarknaden. Det kan också bli aktuellt att erbjuda lärlingsplatser för olika yrkesutbildningar. Nämnden erbjuder 116 platser för feriearbetande skolungdomar.

Förväntat resultat

Att fler personer kan få arbetslivserfarenhet och därmed bli mer anställningsbara på arbetsmarknaden.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Erbjuda praktikplatser	2013-06-01	2018-12-31

KF:s mål för verksamhetsområdet:

3.5 Stockholms stads ekonomi är långsiktigt hållbar

Nämndens verksamheter ska präglas av god budgethållning och effektivt resursutnyttjande. Uppföljning sker månatligen gentemot de olika verksamheterna.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
 Nämndens budgetföljsamhet efter resultatöverföringar	100 %	100 %	Tertial
 Nämndens budgetföljsamhet före resultatöverföringar	100 %	100 %	Tertial
 Nämndens prognossäkerhet T2	+/- 1 %	+/- 1 %	År

Nämndmål:

Nämndens verksamhet ska präglas av god budgethållning

Beskrivning

Samtliga enhetschefer gör budgetuppföljningar med respektive avdelningschef. I samband med tertialrapport 2 sker också uppföljning av verksamhet och ekonomi med förvaltningschefen. Förvaltningsledningen följer upp ekonomin månadsvis. Särskilt fokus är på kostnader för underhållsåtgärder, uppföljning av investeringsbudgeten samt erhållna intäkter.

Förväntat resultat

Effektivitet och transparens.

KF:s inriktningsmål:

4. Ett demokratiskt hållbart Stockholm

Arbetsplatsen ska präglas av ett etiskt förhållningssätt. Sjukfrånvaron ska vara låg. Tillgänglighetsanpassningar är prioriterade åtgärder. I samband med kundundersökningar, ska särskilt uppmärksammas om det finns könsskillnader i uppfattningarna hos besökare till begravningsplatserna.

Nämnden ska tillmötesgå efterfrågan av en mångfald av gravskick. Planeringen för en ny begravningsplats på Järva fortsätter.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.1 Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika

Kundundersökningar visar på en något lägre upplevelse av tryggheten på begravningsplatserna hos kvinnor jämfört med män. Trygghetsskapande åtgärder ska prioriteras under 2018.

Nämndmål:

Jämställdhetsperspektivet är integrerat i nämndens verksamhet

Beskrivning

En analys har genomförts utifrån könsuppdelad data som omfattar antal döda, gravsatta, kremerade och personer som innehar gravskötselavtal. Det bedöms inte finnas skillnader i dessa data som är signifikant avvikande utifrån könstillhörighet. Resultat från kundundersökningar med könsuppdelad statistik visar på en något förhöjd upplevelse av otrygghet hos kvinnor jämfört med män bland dem som besöker stadens begravningsplatser. Trygghetsarbetet är därför fortsatt prioriterat.

Förväntat resultat

Att det inte finns några skillnader utifrån kön avseende upplevelsen av tryggheten på begravningsplatserna.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.2 Stockholms stad är en bra arbetsgivare med goda arbetsvillkor

Kyrkogårdsnämnden är en bra arbetsgivare med kompetenta och engagerade medarbetare och chefer. Ett etiskt förhållningssätt och ett värdigt bemötande kännetecknar verksamheten.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
 Aktivt Medskapandeindex	81	81	År
 Index Bra arbetsgivare	84	84	År
 Sjukfrånvaro	4 %	tas fram av nämnden	Tertial
 Sjukfrånvaro dag 1-14	2,3 %	tas fram av	Tertial

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
♀		nämnden	

Nämndmål:

Kyrkogårdsnämnden ska vara en bra arbetsgivare

Beskrivning

Alla medarbetare ska bidra till att skapa en bra arbetsplats som kännetecknas av hög kompetens, ett professionellt och etiskt förhållningssätt, delaktighet och ansvarstagande, hög trivsel, ett öppet och bra arbetsklimat samt låg sjukfrånvaro. Medarbetare och chefer erbjuds löpande kompetensutveckling utifrån behov och individuella kompetensutvecklingsplaner. Förvaltningen har ca 150 säsonganställda kyrkogårdsarbetare. Dessa arbetsleds av lagbasar som i många fall också har en tidsbegränsad anställning som säsonganställd. I bilaga till nämndens verksamhetsplan redovisas kompetensförsörjningen på kort och lång sikt.

Förväntat resultat

En bra arbetsplats som kännetecknas av hög trivsel, låga sjuktal samt ett öppet och bra arbetsklimat.

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Arbetsmiljöåtgärder upprustning av verksamhetslokaler vid Norra begravningsplatsen och kv. 21 på Skogskyrkogården.	2015-01-01	2019-12-31
Friskvårdssubvention	2016-04-21	2018-12-31
Upprustning av personallokaler	2015-01-01	2018-03-31

Nämndmål:

Medarbetare och chefer ska ha rätt kompetens, ett etiskt förhållningssätt samt ge ett värdigt bemötande.

Beskrivning

Arbetsmiljön förbättras med hjälp av ombyggnader av personallokaler och genom översyn av arbetsrutiner. Etiska aspekter ska ständigt vara närvarande i det dagliga arbetet och ska följas upp vid arbetsplatsträffar och medarbetarsamtal.

Förvaltningen har anslutit sig till SKKF:s riktlinjer för krematorieverksamheten (reviderad 2016). Förvaltningen följer också rekommendationer i dokumenten "Etiska riktlinjer vid gravgrävning" och "Risker och etiska aspekter vid gravgrävning" från Svenska kyrkans församlingsförbund (maj 2008).

Medarbetarnas kompetensutveckling och individuella kompetensutvecklingsplaner följs upp vid medarbetarsamtalen. Varje enhet och avdelning gör uppföljningar av kompetensutvecklingsbehoven på en mer övergripande nivå.

Medarbetarna har tillgång till subventionerad friskvård.

Förväntat resultat

Kompetenta medarbetare, nöjda kunder och besökare.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
♀ Andel medarbetare som upplever att arbetsplatsen präglas av ett etiskt förhållningssätt	97%		År

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.3 Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering

Nämnden anpassar fortlöpande befintliga anläggningar för att tillmötesgå olika behov. Tillgänglighetsanpassningar görs i samråd med nämndens råd för funktionshindersfrågor.

Nämndmål:

Verksamheten utgår från mänskliga rättigheter och är fri från diskriminering

Beskrivning

Nämnden anpassar fortlöpande befintliga anläggningar för att tillmötesgå olika behov. Exempelvis har flertalet besökstoaletter numera ingen hänvisning utifrån könstillhörighet. Tillgänglighetsanpassningar görs i samråd med nämndens råd för funktionshindersfrågor. Det kan dock finnas en konflikt mellan fortsatta åtgärder och anpassningar av anläggningarna och de hänsyn som måste tas till olika kulturmiljöaspekter. Ständigt kunskapsutbyte med begravningsentreprenörer och anhöriga medför att olika lösningar utvecklas för att tillmötesgå olika begravningstraditioner.

Vid anläggande av den nya begravningsplatsen vid Järva ska ett hållbarhetsperspektiv anläggas. Det handlar inte enbart om hållbar resursanvändning och miljöanpassningar utan också om social hållbarhet.

Förväntat resultat

Ingen ska utsättas för diskriminering eller kränkande särbehandling inom nämndens verksamhetsområde.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.4 Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention

Barnperspektivet ska vara närvarande vid planering och anläggning av begravningsplatserna. Under 2018 görs en utökad satsning på att nå ut till skolorna med erbjudande av visningar av världsarvet Skogskyrkogården.

Nämndmål:

Barnperspektivet ska vara närvarande vid planering och utformning av begravningsplatserna

Beskrivning

Det är viktigt att barnens perspektiv inte ställs utanför vid planering och utformning av begravningsplatserna. Det är viktigt att möta barnets föreställningsvärld. Servicestationer utrustas med vattenkannor och redskap som är barnanpassade så att de kan delta i skötseln av en anhörigs grav. Vid utformningen av den nya begravningsplatsen på Järva vägs barnens behov in. På Norra begravningsplatsen finns ett barngravkvarter utrustad med en träskulptur i friare former som stimulerar till lek och utforskande. Världsarvet Skogskyrkogården erbjuder fria barnvisningar till skolor och förskolor samt riktade pedagogiska program till skolorna. Under 2018 kommer detta arbete att intensifieras.

Förväntat resultat

Att barn upplever sig inkluderade vid besök på stadens begravningsplatser

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
♀ Antal barn som deltagit i barnvisningar av Världsarvet Skogskyrkogården	400		År

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Visningar av världsarvet Skogskyrkogården för barn	2013-01-01	2018-12-31

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.6 Stockholm är en tillgänglig stad för alla

Begravningsplatser och ceremonilokaler ska vara anpassade för allas behov. Tillgängligheten till information ska vara god.

Nämndmål:

Stadens begravningsplatser och begravningsverksamhet ska ha god tillgänglighet.

Beskrivning

Tillgänglighetsanpassningar görs i samverkan med nämndens råd för funktionshinderfrågor där en gemensamt framtagen åtgärdslista är vägledande för prioriterade åtgärder. Under året planeras för förtätning av sittplatser, beläggningsarbeten, översyn av väghinder samt målning av trappnosar. Förbättrad skyltning av begravningsplatserna, upprustning av servicestationer är också insatser som syftar till att öka tillgängligheten. Tillgänglighetsanpassningar av busshållplatser vid Skogskyrkogården utreds på uppdrag av nämnden.

Tillgänglighetsfrågorna ska också lyftas i den dialog förvaltningen har med innerstadsförsamlingarna. God tillgänglighet handlar också om lättillgänglig information via hemsida, kundtjänst och andra kanaler. "Hitta-graven" webbplatsen är en mycket välbesökt sökfunktion och den utgör en service som ska öka tillgängligheten för besökaren. Webb sidan

har nu också lagts över till svenskagravar.se. Sökfunktionerna på "Hitta-Graven" utökas fortlöpande och antalet besökare utökas kontinuerligt. Närmare 40% av besöken på "Hitta Graven" görs dessutom via mobila tjänster.

Under året fortsätter arbetet med att ta fram uppdaterad information på informationstavlor som ska förse med pictogram med handikapplatser, toaletter, skötbord mm.

Stadens program för tillgänglighet - En stad för alla- är vägledande för projekteringen av en ny begravningsplats vid Järva friområde.

Audioguidning vid världsarvet Skogskyrkogården och Norra Begravningsplatsen är också angelägna tillgänglighetsåtgärder.

Förväntat resultat

Begravningsplatser och ceremonilokaler ska vara anpassade för allas behov. Tillgängligheten till information är god.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
Antal besökare på söktjänsten "Hitta-Graven"/"Svenska Gravar"	220 000		År

Aktivitet	Startdatum	Slutdatum
Beläggningsarbeten	2015-01-01	2018-12-31
Innovationsupphandling av ny bänk till Skogskyrkogården	2016-01-01	2018-12-31
Komplettering av audioguiden vid Skogskyrkogården och Norra begravningsplatsen.	2015-12-01	2018-12-31
Lägre höjd på häckar	2015-01-01	2018-12-31
Målning av trappnosar	2015-01-01	2018-12-31
Möbleringsprogram - förtätning, nyproduktion	2015-01-01	2018-12-31
Skyltprogram, informationstavlor	2015-01-01	2018-11-30
Upprustning och tillgänglighetsanpassning av servicestationer på Skogskyrkogården och Norra begravningsplatsen	2015-01-01	2018-11-30
Utredning av tillgänglighetsanpassningar vid busshållplatser på Skogskyrkogården	2017-01-01	2018-12-31
Utveckla "Hitta-Graven" tjänster	2015-01-01	2018-12-31

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.7 Stockholm är en demokratisk stad där invånarna har inflytande

Samverkan och samråd med olika intressenter görs vid planering av verksamheten. Allmänhetens synpunkter är värdefulla för att utveckla kvaliteten i service och förvaltning.

Nämndmål:

Samråd med intressegrupper och en effektiv synpunktshantering är vägledande för utvecklingsarbetet

Beskrivning

Förvaltningen har ett gott samarbete med många aktörer och företagare inom begravningsbranschen. Detta sker i olika samverkansorgan och är vägledande för

utvecklingsarbetet. Dessutom hanteras många synpunkter från enskilda gravrättsinnehavare och besökare, Även andra aktörer som Stockholms läns landsting och olika trossamfund och dess företrädare är viktiga intressenter beträffande den service som förvaltningen erbjuder. Vid utvecklingen av servicen och vid nyanläggningar sker samråd och dialog i olika former, exempelvis finns en interreligiös grupp som följer arbetet med en ny begravningsplats på Järvafältet.

Förväntat resultat

Färre antal klagomål. God samverkan med aktörer inom begravningsverksamheten i Stockholm.

KF:s mål för verksamhetsområdet:

4.8 Offentlig upphandling utvecklar staden i hållbar riktning

Stadens inköpsmodul används där detta är möjligt. Flertalet av nämndens upphandlingar görs inom teknikbranscher där det finns branschöverenskommelser över hur uppföljning av avtalen görs. Byggmöten med jämna intervall är exempelvis en vedertagen och beprövad uppföljningsmetod. Under 2018 kommer innovationsupphandling att prövas som ett instrument för att ta fram nya bänkar till Skogskyrkogården.

Indikator	Årsmål	KF:s årsmål	Periodicitet
 Andel elektroniska inköp	10 %	Tas fram av nämnden	Tertial
 Andel upphandlade avtal där en plan för systematisk uppföljning har tagits fram	100 %	85%	År

Nämndmål:

Kvalitets- och miljökrav ställs vid upphandlingar

Beskrivning

Stadens riktlinjer avseende upphandlingar följs. Upphandlade entreprenörer ska kunna redovisa sitt systematiska miljöarbete. Under 2018 kommer innovationsupphandling prövas som metod för att ta fram nya bänkar till Skogskyrkogården.

Förväntat resultat

Hög kvalitet på levererade tjänster.

Uppföljning av ekonomi

Nämndens ekonomiska förutsättningar

Driftbudget	Budget 2017	Budget 2018
Kostnader	Mkr	Mkr
Förvaltningschef, nämnd och stab	6,9	6,9
Begravnings- och serviceavdelningen	99,8	105,9
Tekniska avdelningen	48,2	43,2
Administrativa avdelningen	29,1	29,5
Kapitaltjänstkostnader	24,0	24,0
Summa kostnader	208,0	209,5
Intäkter		
Avgifter	14,5	14,5
Fonduttag	8,5	8,5
Övrigt	7,7	7,7
Summa intäkter	30,7	30,7
Netto	177,3	178,8

Budgeten för 2018 är i stort oförändrad jämfört med 2017. Eftersom en större andel underhållsåtgärder ska bokföras som investeringar har investeringsbudgeten utökats med 10 mnkr. Driftbudgeten har på motsvarande sätt minskats med 10 mnkr. Utöver nämndens budget finns 2,0 mnkr för feriearbeten och handledning av feriearbetare avsatta i central medelsreserv till kyrkogårdsnämnden. I budgeten avsätts 11,1 mnkr för ett tillfälligt engångsbidrag till Gustav Vasa och Högalids församlingar för renoveringar och tillgänglighetsanpassningar av deras kolumbarier.

Ersättning till församlingar som förvaltar allmänna och enskilda begravningsplatser

I Stockholm finns det 12 församlingar som förvaltar allmänna begravningsplatser utan att vara huvudman för begravningsverksamheten. Stockholms kyrkogårdsnämnd har, enligt Begravningslagen, rätt att lämna ett skäligt bidrag till driften till den församling som är innehavare och vill behålla förvaltningen av sin begravningsplats. Huvudmannens bidrag till församlingarna har utgått från de kostnader församlingarna haft för förvaltning av sina begravningsplatser/kyrkogårdar/kolumbarier.

Den 1 januari 2017 trädde ett nytt statligt ersättningssystem i kraft som ersatt det tidigare clearingssystemet. Det nya ersättningssystemet gäller den som innehar enskild begravningsplats och den som innehar allmän begravningsplats utan att vara huvudman. Det nya ersättningssystemet består av två ersättningsbelopp. En gravsättning utan gravrätt (minneslund/askgravlund) ersätts med 1191 kr. En gravsättning med gravrätt (kistgrav/askgravplats/kolumbarium) ersätts med 29 775 kr (1191 kr X 25 år). Ersättningsnivåerna kommer att omprövas vart femte år.

I samband med införandet av de nya ersättningsbeloppen för gravsättning gjordes en översyn av bidragsgivningen till församlingarna. Bidragen för 2018 utges i ett till församlingarna

garanterat belopp. Det finns församlingar som har få gravsättningar men som har kostnader för drift och underhåll och som därför inte kompenseras fullt ut av de nya ersättningsnivåerna. Garantibeloppets storlek bygger därför på det bidrag som nämnden tidigare gett församlingarna. Skulle antalet gravsättningar och ersättningar för dessa överstiga garantibeloppet kan församlingen tillgodoräkna sig hela ersättningen.

Ett räkneexempel: Farsta församling gravsätter endast urnor i sitt kolumbarium i Söderledskyrkan. Gravsätter man 10 urnor under perioden december-november (12 månader) har man endast rätt till 298 tkr i ersättning. Garantibeloppet enligt nedan tabell faller då ut och församlingen erhåller istället 458 tkr. Gravsätter man 30 urnor erhåller man istället 893 tkr.

Extra bidrag för ex. underhåll av kulturhistoriska värden och tillgänglighetsanpassningar kommer inte att delas ut.

Genom förändringen ska det nya högre ersättningsbeloppet från 2017 i princip täcka framtida underhåll av anläggningarna. Dialogen med Gustav Vasa och Högalids församlingar påbörjades dock betydligt tidigare varför det finns anledning att undantagsvis ersätta dessa församlingar enligt deras respektive ansökan. Medel reserveras utöver garantibeloppen, att till Gustav Vasa församling under 2018 medge ett bidrag på 8,3 mnkr och till Högalids församling ett bidrag med 2,8 mnkr.

Nämnden föreslås ge 12 av stadens församlingar som förvaltar allmän begravningsplats oförändrade garantibelopp enligt följande år 2018:

Garantibelopp per församling	Tkr
Adolf Fredriks församling	774
Domkyrkoförsamlingen	629
Engelbrekts församling	389
Farsta församling	458
Gustav Vasa församling	1 341
Hedvig Eleonora församling	415
Hägerstens församling	944
Högalids församling	838
Katarina församling	995
Maria Magdalena församling	675
S:t Johannes församling	998
Västermalms församling	1 586
(Förväntad kostnad utöver garantin)	4958
Summa totalt	15 000

De enskilda huvudmännen såsom Judiska församlingen, Katolska församlingen och Stiftelsen Stora Sköndal bedriver begravningsverksamhet på egen mark. Dessa begravningsplatser är inte allmänna begravningsplatser. De ges ersättning per gravsättning inom det nya ersättningssystemet och omfattas inte av garantibelopp.

Investeringar

Investering	Budget 2017	Budget 2018
Järva begravningsplats	15,0	15,0
Ombyggnad kv 21	0,0	11,1
Maskiner	4,0	5,0
Räcksta kistgravar	10,0	10,0
Ekonomibyggnad 15c	19,0	0,0
Sommar vatten skogskyrkogården	10,0	10,0
Övrigt	6,0	15,0
Summa	64,0	66,1

Investeringsbudgeten består dels av utpekade projekt; ny begravningsplats vid Järva, den nya bevattningsanläggningen vid Skogskyrkogården och anläggande av nya kistgravkvarter vid Räcksta begravningsplats. Därutöver får nämnden 31 mnkr att använda till övriga investeringar. Huvuddelen av dessa medel är uppökade till utbyte av maskiner, nya askgravkvarter, ombyggnad av arbetslokaler, projektering av ceremonibyggnad på Strandkyrkogården, skyltprojekt mm.

Nämnden ansöker om medel ur central medelsreserv för en trygghetsskapande investering som avser belysning av ett genomgående stråk på Sandsborgskyrkogården.

Omslutningsförändringar

Kyrkogårdsnämnden beslutar om omslutningsändring om 2,2 mnkr

Kvalitetsarbete

Enheterna tar fram mål, arbetssätt och förväntade resultat i enheternas verksamhetsplaner. Målbeskrivningarna är en utveckling av stadens mål nedbrutna till nämndmål. Ambitionen är att varje enhet i sin verksamhetsplan ska fånga de väsentliga kvalitetsaspekter som har värde för brukarna. Varje enhet tar fram en kvalitetsgaranti som anslås synligt på varje arbetsplats. Kvalitetsgarantierna ska behandlas vid arbetsplatsträffar och sedan godkännas av förvaltningschefen.

Synpunkter och klagomål är vägledande för utvecklingsarbetet. Rutiner för handläggning och rapportering av synpunkter och klagomål finns på alla enheter.

I samband med uppföljning av tertiärrapport två träffar varje enhet, jämte avdelningschefen, förvaltningschefen för avstämning av mål och budget.

Övrigt

Stockholms kyrkogårdsförvaltning är medlem i Sveriges kyrkogårds- och krematorieförbund (SKKF). Förbundets rikskonferens genomförs 21-22 maj i Linköping med deltagande för såväl förtroendevalda som tjänstepersoner från Stockholm.

Föreningen Sveriges Kyrkogårdschefer (FSK) anordnar kyrkogårdskongress i Gävle under hösten 2018. Datum ännu ej fastställt. Vid kongressen deltar såväl förtroendevalda som tjänstepersoner från Stockholm.

Den årliga storstadskonferensen mellan begravningshuvudmännen i Stockholm, Göteborg och Malmö genomförs 24-25 oktober i Malmö. Nämnden representeras av ordförande och vice ordförande samt förvaltningsledning.

Nämnden är också medlem i den europeiska kyrkogårdsorganisationen ASCE (Association of Significant Cemeteries in Europe) som under hösten håller sitt årliga möte med deltagande från Stockholm. Plats: Innsbruck, Österrike. Datum är ännu ej fastställt för mötet.

Som förvaltare av världsarvet Skogskyrkogården deltar Stockholm vid såväl den svenska världsarvskonferensen i 23-25 maj (Hansastaden Visby) som vid den nordiska konferensen i Jelling, Danmark 10-12 september.

Bilagor

1. Ansökan om medel till trygghetsskapande åtgärder
2. Internkontrollplan inklusive väsentlighets- och riskanalys
3. Kompetensförsörjningsplan